



ARYSTOTELES

## Kategorie 1–5

*Categories 1–5*

ABSTRACT: Aristotle's *Categories* 1–5 accounts for why the definition of homonym is ambiguous, points to problems that result from the *ontological square* and tries to explain what categories are.

KEYWORDS: categories • homonyms • ontological square

### ΚΑΤΗΓΟΡΙΑΙ

(1 1a 1–5 4b 19)

[1 1a 1] Ὅμώνυμα λέγεται ὧν ὄνομα μόνον κοινόν, ὁ δὲ κατὰ τοῦνομα λόγος τῆς οὐσίας ἕτερος, οἷον ζῶον ὃ τε ἄνθρωπος καὶ τὸ γεγραμμένον· τούτων γὰρ ὄνομα μόνον κοινόν, ὁ δὲ κατὰ τοῦνομα λόγος τῆς οὐσίας ἕτερος ἔαν γὰρ [5] ἀποδιδῶ τις τί ἐστὶν αὐτῶν ἑκατέρῳ τὸ ζῶν εἶναι, ἴδιον ἑκατέρου λόγον ἀποδώσει.

### KATEGORIE

(1 1a 1–5 4b 19)

[Czym są homonimy?]

[1 1a 1] Homonimami określa się [rzeczy], których tylko nazwa [jest] wspólna, zaś definicja substancji podług tej nazwy [jest] różna – na przykład *zwierzę* to zarówno człowiek jak i to, co zostało narysowane, ponieważ tylko nazwa tych [rzeczy jest] wspólna, zaś definicja substancji podług tej nazwy [jest] różna. Gdyby bowiem [5] ktoś podał, czym jest bycie *zwierzęciem* dla każdego z nich, to podałyby właściwą definicję każdego.

[6] συνώνυμα δὲ λέγεται ὧν τό τε ὄνομα κοινόν καὶ ὁ κατὰ τοῦνομα λόγος τῆς οὐσίας ὁ αὐτός, οἷον ζῶον ὃ τε ἄνθρωπος καὶ ὁ βοῦς· τούτων γὰρ ἑκάτερον κοινῶ ὀνόματι προσαγορεύεται ζῶον, καὶ ὁ λόγος δὲ [10] τῆς οὐσίας ὁ αὐτός·

ἐὰν γὰρ ἀποδιδῶ τις τὸν ἑκατέρου λόγον τί ἐστὶν αὐτῶν ἑκατέρω τὸ ζῶν εἶναι, τὸν αὐτὸν λόγον ἀποδώσει.

[Czym są synonimy?]

[6] Synonimami zaś określa się [rzeczy], których i nazwa [jest] wspólna i definicja substancji podług tej nazwy [jest] ta sama – na przykład zwierzę to zarówno człowiek jak i wół, ponieważ każdą z tych [rzeczy] mianuje się wspólną nazwą „zwierzę”, a i definicja [10] [tych] substancji jest ta sama. Gdyby bowiem ktoś podał definicję jednego i drugiego, czym jest bycie zwierzęciem dla każdego z nich, to podałby tę samą definicję.

[12] παρώνυμα δὲ λέγεται ὅσα ἀπὸ τινος διαφέροντα τῇ πτώσει τὴν κατὰ τοῦνομα προσηγορίαν ἔχει, οἷον ἀπὸ τῆς γραμματικῆς ὁ γραμματικὸς καὶ ἀπὸ τῆς [15] ἀνδρείας ὁ ἀνδρεῖος.

[Czym są paronimy?]

[12] A paronimami określa się [rzeczy], które przyjmują miano od czegoś różniąc się w nazwie przypadkiem [fleksyjnym] – na przykład gramatyk od gramatyki, a [15] mężczyzna od męstwa.

[2 1a 16] Τῶν λεγομένων τὰ μὲν κατὰ συμπλοκὴν λέγεται, τὰ δὲ ἄνευ συμπλοκῆς. τὰ μὲν οὖν κατὰ συμπλοκὴν, οἷον ἄνθρωπος τρέχει, ἄνθρωπος νικᾷ· τὰ δὲ ἄνευ συμπλοκῆς, οἷον ἄνθρωπος, βουῖς, τρέχει, νικᾷ.

[Podział rzeczy wypowiedzianych na wypowiedziane w połączeniu oraz bez połączenia]

[2 1a 16] Z rzeczy wypowiedzianych, jedne wypowiada się w połączeniu, inne bez połączenia. W połączeniu to na przykład: człowiek biegnie, człowiek zwycięża; a bez połączenia to na przykład: człowiek, wół, biegnie, zwycięża.

[20] Τῶν ὄντων τὰ μὲν καθ' ὑποκειμένου τινὸς λέγεται, ἐν ὑποκειμένῳ δὲ οὐδενὶ ἐστὶν, οἷον ἄνθρωπος καθ' ὑποκειμένου μὲν λέγεται τοῦ τινὸς ἀνθρώπου, ἐν ὑποκειμένῳ δὲ οὐδενὶ ἐστὶν· τὰ δὲ ἐν ὑποκειμένῳ μὲν ἐστὶ, καθ' ὑποκειμένου δὲ οὐδενὸς λέγεται, —ἐν ὑποκειμένῳ δὲ λέγω ὃ ἐν τινὶ μὴ ὡς μέρος [25] ὑπάρχον ἀδύνατον χωρὶς εἶναι τοῦ ἐν ᾧ ἐστίν,— οἷον ἢ τις γραμματικὴ ἐν ὑποκειμένῳ μὲν ἐστὶ τῇ ψυχῇ, καθ' ὑποκειμένου δὲ οὐδενὸς λέγεται, καὶ τὸ τι λευκὸν ἐν ὑποκειμένῳ μὲν ἐστὶ τῷ σώματι, —ἅπαν γὰρ

χρῶμα ἐν σώματι,— καθ’ ὑποκειμένου δὲ οὐδενὸς λέγεται· τὰ δὲ καθ’ ὑποκειμένου τε [1b 1] λέγεται καὶ ἐν ὑποκειμένῳ ἐστίν, οἷον ἡ ἐπιστήμη ἐν ὑποκειμένῳ μὲν ἐστὶ τῇ ψυχῇ, καθ’ ὑποκειμένου δὲ λέγεται τῆς γραμματικῆς· τὰ δὲ οὔτε ἐν ὑποκειμένῳ ἐστὶν οὔτε καθ’ ὑποκειμένου λέγεται, οἷον ὁ τις ἄνθρωπος ἢ ὁ τις [5] ἵππος, —οὐδὲν γὰρ τῶν τοιούτων οὔτε ἐν ὑποκειμένῳ ἐστὶν οὔτε καθ’ ὑποκειμένου λέγεται.— ἀπλῶς δὲ τὰ ἄτομα καὶ ἐν ἀριθμῷ κατ’ οὐδενὸς ὑποκειμένου λέγεται, ἐν ὑποκειμένῳ δὲ ἔνια οὐδὲν κωλύει εἶναι· ἢ γὰρ τις γραμματικὴ τῶν ἐν ὑποκειμένῳ ἐστίν.

[Typy ontologiczne wyróżnione w oparciu o wyrażenia „być w podmiocie” oraz „orzekać o podmiocie”]

[20] Z bytów, jedne są orzekane o poszczególnym podmiocie, ale nie są w żadnym podmiocie. Na przykład „człowiek” jest orzekany o podmiocie, o poszczególnym człowieku, ale nie jest w żadnym podmiocie. A inne są w podmiocie, ale nie są orzekane o żadnym podmiocie (przez „w podmiocie” mam na myśli to, co jest w czymś – nie jako [25] przysługująca część – nie mogąc być oddzielnie od tego, w czym jest). Na przykład poszczególna gramatyka jest w podmiocie, w duszy, ale nie jest orzekana o żadnym podmiocie; i poszczególna biel jest w podmiocie, w ciele (ponieważ każdy kolor jest w ciele), ale nie jest orzekana o żadnym podmiocie. Jeszcze inne są [1b 1] orzekane o podmiocie jak i są w podmiocie. Na przykład wiedza jest z jednej strony w podmiocie, w duszy, z drugiej zaś jest orzekana o podmiocie, o gramatyce. A jeszcze inne, ani nie są w podmiocie, ani nie są orzekane o podmiocie. Na przykład poszczególny człowiek lub poszczególny [5] koń. Żaden bowiem z tych [bytów] ani nie jest w podmiocie, ani nie jest orzekany o podmiocie. Po prostu, [byty] pojedyncze i numerycznie jedne nie są orzekane o żadnym podmiocie. Ale nic nie przeszkadza, aby niektóre [byty] były w podmiocie. Poszczególna bowiem gramatyka to jeden z [bytów], który jest w podmiocie.

[3 1b 10] “Ὅταν ἕτερον καθ’ ἑτέρου κατηγορῆται ὡς καθ’ ὑποκειμένου, ὅσα κατὰ τοῦ κατηγορουμένου λέγεται, πάντα καὶ κατὰ τοῦ ὑποκειμένου ῥηθήσεται· οἷον ἄνθρωπος κατὰ τοῦ τινὸς ἀνθρώπου κατηγορεῖται, τὸ δὲ ζῶον κατὰ τοῦ ἀνθρώπου· οὐκοῦν καὶ κατὰ τοῦ τινὸς ἀνθρώπου τὸ ζῶον κατηγορηθήσεται· [15] ὁ γὰρ τις ἄνθρωπος καὶ ἄνθρωπός ἐστὶ καὶ ζῶον· τῶν ἑτερογενῶν καὶ μὴ ὑπ’ ἄλληλα τεταγμένων ἕτεραι τῷ εἶδει καὶ αἱ διαφοραί, οἷον ζῶου καὶ ἐπιστήμης· ζῶου μὲν γὰρ διαφοραὶ τὸ τε πεζὸν καὶ τὸ πτηνὸν καὶ τὸ ἔνυδρον καὶ τὸ δίπουν, ἐπιστήμης δὲ οὐδεμία τούτων· οὐ γὰρ [20] διαφέρει ἐπιστήμη ἐπιστήμης τῷ δίπους εἶναι· τῶν δὲ γε ὑπ’ ἄλληλα γενῶν

οὐδὲν κωλύει τὰς αὐτὰς διαφορὰς εἶναι· τὰ γὰρ ἐπάνω τῶν ὑπ' αὐτὰ γενῶν κατηγορεῖται, ὥστε ὅσαι τοῦ κατηγορουμένου διαφοραὶ εἰσι τοσαῦται καὶ τοῦ ὑποκειμένου ἔσονται.

[Co orzeka się o podmiocie?]

[3 1b 10] Gdy jedną rzecz orzeka się o innej rzeczy jako podmiocie, to wszystko, co mówi się o rzeczy orzekanej, będzie również powiedziane o podmiocie. Na przykład, „człowiek” orzeka się o poszczególnym człowieku, a „zwierzę” o człowieku. Zatem „zwierzę” orzeka się również o poszczególnym człowieku, [15] ponieważ poszczególny człowiek jest zarówno człowiekiem jak i zwierzęciem. W rodzajach, które są różne i niepodporządkowane jeden drugiemu, inne są również różnice w gatunku – na przykład w zwierzęciu oraz wiedzy, ponieważ lądowe, skrzydlate, wodne i dwunożne są różnicami w zwierzęciu, ale żadne z nich [nie jest różnicą] w wiedzy; bo wiedza [20] nie różni się od wiedzy dlatego, że jest dwunożna. Ale nic nie przeszkadza, aby rodzaje, które są podporządkowane jeden drugiemu, miały te same różnice, ponieważ nadrzędne rodzaje orzeka się o rodzajach im podporządkowanym. Toteż różnice orzekanego rodzaju będą również różnicami podmiotu.

[4 1b 25] Τῶν κατὰ μηδεμίαν συμπλοκὴν λεγομένων ἕκαστον ἤτοι οὐσίαν σημαίνει ἢ ποσὸν ἢ ποιὸν ἢ πρὸς τι ἢ ποῦ ἢ ποτὲ ἢ κεῖσθαι ἢ ἔχειν ἢ ποιεῖν ἢ πάσχειν. ἔστι δὲ οὐσία μὲν ὡς τύπῳ εἰπεῖν οἶον ἄνθρωπος, ἵππος· ποσὸν δὲ οἶον δίπηχυ, τρίπηχυ· ποιὸν δὲ οἶον λευκόν, γραμματικόν· πρὸς τι δὲ [2a 1] οἶον διπλάσιον, ἡμισυ, μείζον· ποῦ δὲ οἶον ἐν Λυκείῳ, ἐν ἀγορᾷ· ποτὲ δὲ οἶον χθές, πέρυσιν· κεῖσθαι δὲ οἶον ἀνάκειται, κάθηται· ἔχειν δὲ οἶον ὑποδέδεται, ὥπλισται· ποιεῖν δὲ οἶον τέμνειν, καίειν· πάσχειν δὲ οἶον τέμνεσθαι, καίεσθαι. [5] ἕκαστον δὲ τῶν εἰρημένων αὐτὸ μὲν καθ' αὐτὸ ἐν οὐδεμιᾷ καταφάσει λέγεται, τῇ δὲ πρὸς ἄλληλα τούτων συμπλοκῇ κατάφασις γίνεται· ἅπανα γὰρ δοκεῖ κατάφασις ἢτοι ἀληθῆς ἢ ψευδῆς εἶναι, τῶν δὲ κατὰ μηδεμίαν συμπλοκὴν λεγομένων οὐδὲν οὔτε ἀληθές οὔτε ψεῦδός ἐστιν, [10] οἶον ἄνθρωπος, λευκόν, τρέχει, νικᾷ.

[Klasyfikacja kategorii]

[4 1b 25] Każda z rzeczy wypowiedzianych bez żadnego połączenia, oznacza albo substancję albo ileś albo jakieś albo w odniesieniu do czegoś albo gdzie albo kiedy albo znajdować się w takiej a takiej pozycji albo posiadać/mieć się albo wytwarzać albo doznawać. I krótko mówiąc, substancja to na przykład człowiek, koń; ileś to na przykład dwułokciowe, trzyłokciowe; jakieś to na przykład białe, gramatyczne; w odniesieniu do czegoś to [2a 1] na przykład

podwójne, połowa, większe; gdzie to na przykład w Likejonie, na agorze; kiedy to na przykład wczoraj, w ubiegłym roku; znajdować się w takiej a takiej pozycji to na przykład leży, siedzi; posiadać/mieć się to na przykład być obutym, być uzbrojonym; wytwarzać to na przykład operować, palić; doznawać to na przykład być operowanym, być palonym. [5] Ale żadnej z wyszczególnionych [rzeczy] nie wypowiada się samej osobno w jakimkolwiek twierdzeniu, lecz twierdzenie powstaje przez ich wzajemne połączenie. Każde bowiem twierdzenie wydaje się albo prawdziwe albo fałszywe, natomiast żadna z rzeczy wypowiedzianych bez żadnego połączenia, nie jest ani prawdziwa ani fałszywa: [10] na przykład człowiek, białe, biegnie, zwycięża.

[5 2a 11] Οὐσία δέ ἐστιν ἡ κυριώτατά τε καὶ πρώτως καὶ μάλιστα λεγομένη, ἢ μήτε καθ' ὑποκειμένου τινὸς λέγεται μήτε ἐν ὑποκειμένῳ τινί ἐστιν, οἷον ὁ τις ἄνθρωπος ἢ ὁ τις ἵππος. δεύτεραι δὲ οὐσίαι λέγονται, [15] ἐν οἷς εἶδῃσιν αἱ πρώτως οὐσίαι λεγόμεναι ὑπάρχουσιν, ταῦτά τε καὶ τὰ τῶν εἰδῶν τούτων γένη· οἷον ὁ τις ἄνθρωπος ἐν εἶδει μὲν ὑπάρχει τῷ ἀνθρώπῳ, γένος δὲ τοῦ εἶδους ἐστὶ τὸ ζῶον. δεύτεραι οὖν αὐταὶ λέγονται οὐσίαι, οἷον ὁ τις ἄνθρωπος καὶ τὸ ζῶον.

[Rozróżnienie na substancje pierwsze oraz substancje wtóre]

[5 2a 11] Substancją określaną najściślej, najpierw i głównie jest to, co ani nie jest orzekane o poszczególnym podmiocie ani nie jest w poszczególnym podmiocie: na przykład poszczególny człowiek lub poszczególny koń. A wtórymi substancjami określa się [15] gatunki, do których należą substancje, które są najpierw określane [substancjami], te gatunki jak i rodzaje tych gatunków. Na przykład poszczególny człowiek należy do gatunku „człowiek”, a „zwierzę” jest rodzajem tego gatunku. Zatem to te [rzeczy], jak „człowiek” i „zwierzę”, określa się substancjami wtórymi.

[19] φανερόν δὲ ἐκ τῶν εἰρημένων ὅτι τῶν καθ' ὑποκειμένου [20] λεγομένων ἀναγκαῖον καὶ τοῦνομα καὶ τὸν λόγον κατηγορεῖσθαι τοῦ ὑποκειμένου· οἷον ἄνθρωπος καθ' ὑποκειμένου λέγεται τοῦ τινὸς ἀνθρώπου, καὶ κατηγορεῖται γε τοῦνομα, — τὸν γὰρ ἄνθρωπον κατὰ τοῦ τινὸς ἀνθρώπου κατηγορήσεις — καὶ ὁ λόγος δὲ τοῦ ἀνθρώπου κατὰ τοῦ τινὸς [25] ἀνθρώπου κατηγορηθήσεται, — ὁ γὰρ τις ἄνθρωπος καὶ ἀνθρωπός ἐστιν — ὥστε καὶ τοῦνομα καὶ ὁ λόγος κατὰ τοῦ ὑποκειμένου κατηγορηθήσεται. τῶν δ' ἐν ὑποκειμένῳ ὄντων ἐπὶ μὲν τῶν πλείστων οὔτε τοῦνομα οὔτε ὁ λόγος κατηγορεῖται τοῦ ὑποκειμένου· ἐπ' ἐνίων δὲ τοῦνομα μὲν οὐδὲν κωλύει [30]

κατηγορεῖσθαι τοῦ ὑποκειμένου, τὸν δὲ λόγον ἀδύνατον· οἷον τὸ λευκὸν ἐν ὑποκειμένῳ ὄν τῷ σώματι κατηγορεῖται τοῦ ὑποκειμένου, —λευκὸν γὰρ σῶμα λέγεται,— ὁ δὲ λόγος τοῦ λευκοῦ οὐδέποτε κατὰ τοῦ σώματος κατηγορηθήσεται.

[Gdy coś jest orzekane o podmiocie, to orzekana o podmiocie  
musi być nazwa oraz definicja]

[19] Ale z tego, co zostało powiedziane jasno wynika, że gdy rzeczy są orzekane [20] o podmiocie, to musi być orzekana o podmiocie nie tylko nazwa, ale i definicja. Na przykład „człowiek” orzeka się o podmiocie, o poszczególnym człowieku, czyli orzeka się nazwę, ponieważ orzekniesz „człowiek” o poszczególnym człowieku. Ale i definicja „człowiek” będzie orzekana o poszczególnym [25] człowieku, ponieważ poszczególny człowiek jest również człowiekiem. Toteż nie tylko nazwa, ale i definicja będą orzekane o podmiocie. Co się zaś tyczy rzeczy będących w podmiocie, to w większości przypadków ani [ich] nazwy ani [ich] definicji nie orzeka się o podmiocie, choć w pewnych przypadkach nic nie [30] przeszkadza orzekać nazwę o podmiocie, natomiast niemożliwe jest [orzekanie] definicji. Na przykład „biel” będącą w podmiocie, w ciele, orzeka się o podmiocie (ponieważ mówi się białe ciało). Ale definicja bieli nigdy nie będzie orzekana o ciele.

[34] τὰ δ' ἄλλα πάντα ἤτοι καθ' ὑποκειμένων λέγεται [35] τῶν πρώτων οὐσιῶν ἢ ἐν ὑποκειμέναις αὐταῖς ἐστίν. τοῦτο δὲ φανερόν ἐκ τῶν καθ' ἕκαστα προχειριζομένων· οἷον τὸ ζῶον κατὰ τοῦ ἀνθρώπου κατηγορεῖται, οὐκοῦν καὶ κατὰ τοῦ τινὸς ἀνθρώπου, —εἰ γὰρ κατὰ μηδενὸς τῶν τινῶν [2b 1] ἀνθρώπων, οὐδὲ κατὰ ἀνθρώπου ὅλως— πάλιν τὸ χρῶμα ἐν σώματι, οὐκοῦν καὶ ἐν τινὶ σώματι· εἰ γὰρ μὴ ἐν τινὶ τῶν καθ' ἕκαστα, οὐδὲ ἐν σώματι ὅλως ὥστε τὰ ἄλλα πάντα ἤτοι καθ' ὑποκειμένων τῶν πρώτων οὐσιῶν [5] λέγεται ἢ ἐν ὑποκειμέναις αὐταῖς ἐστίν. μὴ οὐσῶν οὖν τῶν πρώτων οὐσιῶν ἀδύνατον τῶν ἄλλων τι εἶναι· πάντα γὰρ τὰ ἄλλα ἤτοι καθ' ὑποκειμένων τούτων λέγεται ἢ ἐν ὑποκειμέναις αὐταῖς ἐστίν· ὥστε μὴ οὐσῶν τῶν πρώτων οὐσιῶν ἀδύνατον τῶν ἄλλων τι εἶναι.

[Substancje pierwsze są podstawą dla wszystkich innych rzeczy]

[34] Ale wszystkie inne rzeczy albo są orzekane o podmiotach, [35] o substancjach pierwszych, albo są w podmiotach, w substancjach pierwszych. A wynika to jasno z przebadania rzeczy jednostkowych. Na przykład „zwierzę” jest orzekane o człowieku, a zatem również o poszczególnym człowieku, ponieważ gdyby nie [było orzekane] o żadnym z poszczególnych [2b 1] ludzi,

to w ogóle nie [byłoby orzekane] o człowieku. Kolor jest w ciele, a zatem i w poszczególnym ciele, ponieważ gdyby nie był w żadnej z jednostkowych rzeczy, to w ogóle nie [byłby] w ciele. Toteż wszystkie inne rzeczy albo są orzekane o podmiotach, o substancjach pierwszych [5], albo są w podmiotach, w substancjach pierwszych.

[7] Τῶν δὲ δευτέρων οὐσιῶν μᾶλλον οὐσία τὸ εἶδος τοῦ γένους· ἔγγιον γὰρ τῆς πρώτης οὐσίας ἐστίν· ἐὰν γὰρ ἀποδιδῶ τις τὴν πρώτην οὐσίαν τί ἐστι, γνωριμώτερον καὶ [10] οἰκειότερον ἀποδώσει τὸ εἶδος ἀποδιδούς ἢ τὸ γένος οἶον τὸν τινὰ ἄνθρωπον γνωριμώτερον ἂν ἀποδοίη ἄνθρωπον ἀποδιδούς ἢ ζῶον, —τὸ μὲν γὰρ ἴδιον μᾶλλον τοῦ τινὸς ἀνθρώπου, τὸ δὲ κοινότερον,— καὶ τὸ τί δένδρον ἀποδιδούς γνωριμώτερον ἀποδώσει δένδρον ἀποδιδούς ἢ φυτόν. [15] ἔτι αἱ πρῶται οὐσίαι διὰ τὸ τοῖς ἄλλοις ἅπασιν ὑποκεῖσθαι καὶ πάντα τὰ ἄλλα κατὰ τούτων κατηγορεῖσθαι ἢ ἐν ταύταις εἶναι διὰ τοῦτο μάλιστα οὐσίαι λέγονται· ὡς δέ γε αἱ πρῶται οὐσίαι πρὸς τὰ ἄλλα ἔχουσιν, οὕτω καὶ τὸ εἶδος πρὸς τὸ γένος ἔχει· —ὑπόκειται γὰρ τὸ εἶδος [20] τῷ γένει· τὰ μὲν γὰρ γένη κατὰ τῶν εἰδῶν κατηγορεῖται, τὰ δὲ εἶδη κατὰ τῶν γενῶν οὐκ ἀντιστρέφει·— ὥστε καὶ ἐκ τούτων τὸ εἶδος τοῦ γένους μᾶλλον οὐσία.

[Substancje wtóre to gatunki lub rodzaje]

[7] Z substancji wtórych bardziej substancją jest gatunek niż rodzaj, ponieważ gatunek jest bardziej spokrewniony z substancją pierwszą. Jeśli bowiem ktoś ma podać, czym jest substancja pierwsza, to będzie bardziej zrozumiałe i [10] właściwsze, gdy poda gatunek niż rodzaj. Na przykład, w przypadku poszczególnego człowieka byłoby bardziej zrozumiałe, gdyby podał „człowiek”, niż „zwierzę” (ponieważ pierwsze jest bardziej swoiste dla poszczególnego człowieka, a drugie – bardziej wspólne), i w przypadku poszczególnego drzewa będzie bardziej zrozumiałe, gdy poda „drzewo”, niż „roślina”. [15] Ponadto substancje pierwsze są określane substancjami przede wszystkim dlatego, że są one podstawą dla wszystkich innych rzeczy i wszystkie inne rzeczy są orzekane o nich lub są w nich. Ale tak jak substancje pierwsze mają się do wszystkich innych rzeczy, tak też gatunek ma się do rodzaju. Gatunek jest bowiem podstawą dla [20] rodzaju, ponieważ rodzaje orzeka się o gatunkach, natomiast gatunki nie [orzeka się] odwracalnie o rodzajach. Toteż i z tego wynika, że gatunek jest bardziej substancją, niż rodzaj.

[22] αὐτῶν δὲ τῶν εἰδῶν ὅσα μὴ ἐστὶ γένη, οὐδὲν μᾶλλον ἕτερον ἑτέρου οὐσία ἐστίν· οὐδὲν γὰρ οἰκειότερον ἀποδώσει κατὰ τοῦ τινὸς [25] ἀνθρώπου



τὸν ἄνθρωπον ἀποδιδούς ἢ κατὰ τοῦ τινὸς ἵππου τὸν ἵππον. ὡσαύτως δὲ καὶ τῶν πρώτων οὐσιῶν οὐδὲν μᾶλλον ἕτερον ἑτέρου οὐσία ἐστίν· οὐδὲν γὰρ μᾶλλον ὁ τις ἄνθρωπος οὐσία ἢ ὁ τις βοῦς.

[Substancja jest niestopniowalna]

[22] Ale pośród samych gatunków nie będących rodzajami, żaden nie jest bardziej substancją od drugiego. Nie będzie bowiem właściwsze, gdy ktoś powie o poszczególnym [25] człowieku, że jest człowiekiem, niż gdy powie o poszczególnym koniu, że jest koniem. Ale podobnie jest również pośród substancji pierwszych – żadna nie jest bardziej substancją od drugiej, ponieważ żaden poszczególny człowiek nie jest bardziej substancją od poszczególnego bawołu.

[29] Εἰκότως δὲ μετὰ τὰς πρώτας οὐσίας μόνα τῶν ἄλλων [30] τὰ εἶδη καὶ τὰ γένη δεύτεραι οὐσίαι λέγονται· μόνα γὰρ δηλοῖ τὴν πρώτην οὐσίαν τῶν κατηγορουμένων· τὸν γὰρ τινὰ ἄνθρωπον ἐὰν ἀποδιδῶ τις τί ἐστίν, τὸ μὲν εἶδος ἢ τὸ γένος ἀποδιδούς οἰκείως ἀποδώσει, —καὶ γνωριμώτερον ποιήσει ἄνθρωπον ἢ ζῶον ἀποδιδούς— τῶν δ' ἄλλων ὅ τι ἂν [35] ἀποδιδῶ τις, ἀλλοτρίως ἔσται ἀποδεδωκώς, οἷον λευκὸν ἢ τρέχει ἢ ὀτιοῦν τῶν τοιοῦτων ἀποδιδούς ὥστε εἰκότως ταῦτα μόνα τῶν ἄλλων οὐσίαι λέγονται. ἔτι αἱ πρώται οὐσίαι διὰ τὸ τοῖς ἄλλοις ἄπασιν ὑποκεῖσθαι κυριώτατα οὐσίαι [3a 1] λέγονται· ὡς δέ γε αἱ πρώται οὐσίαι πρὸς τὰ ἄλλα πάντα ἔχουσιν, οὕτω τὰ εἶδη καὶ τὰ γένη τῶν πρώτων οὐσιῶν πρὸς τὰ λοιπὰ πάντα ἔχει· κατὰ τούτων γὰρ πάντα τὰ λοιπὰ κατηγορεῖται· τὸν γὰρ τινὰ ἄνθρωπον ἐρεῖς γραμματικόν, [5] οὐκοῦν καὶ ἄνθρωπον καὶ ζῶον γραμματικόν ἐρεῖς ὡσαύτως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων.

[Jedynie gatunki i rodzaje są substancjami wtórnymi]

[29] Ale słusznie, że po pierwszych substancjach, z innych rzeczy jedynie gatunki i rodzaje [30] określa się substancjami wtórnymi, ponieważ z rzeczy orzekanych to jedynie gatunki i rodzaje ujawniają substancję pierwszą. Jeśli bowiem ktoś ma podać, czym jest poszczególny człowiek, to właściwie zrobi, gdy poda gatunek lub rodzaj, chociaż bardziej zrozumiale zrobi, gdy poda „człowiek”, niż „zwierzę”. A gdyby ktoś [35] podał coś z innych rzeczy, to poda niewłaściwie – na przykład „biały” lub „biegnie” lub coś takiego. Toteż słusznie, że jedynie gatunki i rodzaje określa się substancjami [wtórnymi].

Ponadto, ponieważ substancje pierwsze są podstawą dla wszystkich innych rzeczy, to substancjami [3a 1] określa się najściślej [substancje pierwsze]. Ale tak jak substancje pierwsze mają się do wszystkich innych



rzeczy, tak też gatunki i rodzaje substancji pierwszych mają się do wszystkich pozostałych rzeczy, ponieważ to o nich orzeka się wszystkie pozostałe rzeczy. Jeśli bowiem powiesz o poszczególnym człowieku „gramatyk”, [5] to powiesz „gramatyk” nie tylko o człowieku, lecz również o zwierzęciu. Ale podobnie jest również w innych przypadkach.

[7] Κοινὸν δὲ κατὰ πάσης οὐσίας τὸ μὴ ἐν ὑποκειμένῳ εἶναι. ἡ μὲν γὰρ πρώτη οὐσία οὔτε καθ’ ὑποκειμένου λέγεται οὔτε ἐν ὑποκειμένῳ ἐστίν. τῶν δὲ δευτέρων οὐσιῶν [10] φανερὸν μὲν καὶ οὕτως ὅτι οὐκ εἰσὶν ἐν ὑποκειμένῳ· ὁ γὰρ ἄνθρωπος καθ’ ὑποκειμένου μὲν τοῦ τινὸς ἀνθρώπου λέγεται, ἐν ὑποκειμένῳ δὲ οὐκ ἔστιν, —οὐ γὰρ ἐν τῷ τινὶ ἀνθρώπῳ ὁ ἄνθρωπος ἐστίν.— ὡσαύτως δὲ καὶ τὸ ζῶον καθ’ ὑποκειμένου μὲν λέγεται τοῦ τινὸς ἀνθρώπου, οὐκ ἔστι δὲ τὸ ζῶον ἐν [15] τῷ τινὶ ἀνθρώπῳ. ἔτι δὲ τῶν ἐν ὑποκειμένῳ ὄντων τὸ μὲν ὄνομα οὐδὲν κωλύει κατηγορεῖσθαι ποτε τοῦ ὑποκειμένου, τὸν δὲ λόγον ἀδύνατον· τῶν δὲ δευτέρων οὐσιῶν κατηγορεῖται καὶ ὁ λόγος κατὰ τοῦ ὑποκειμένου καὶ τοῦνομα, —τὸν γὰρ τοῦ ἀνθρώπου λόγον κατὰ τοῦ τινὸς ἀνθρώπου [20] κατηγορήσεις καὶ τὸν τοῦ ζῶου.— ὥστε οὐκ ἂν εἴη οὐσία τῶν ἐν ὑποκειμένῳ.

[Żadna substancja nie jest w podmiocie]

[7] Wspólną cechą każdej substancji jest to, że nie jest w podmiocie, ponieważ substancja pierwsza nie jest orzekana o podmiocie ani nie jest w podmiocie. Gdy zaś chodzi o substancje wtóre, [10] to od razu jasno wynika, że nie są one w podmiocie, ponieważ „człowiek” jest orzekany o podmiocie, o poszczególnym człowieku, ale nie jest w podmiocie, jako że nie jest w poszczególnym człowieku. I podobnie „zwierzę” jest orzekane o podmiocie, o poszczególnym człowieku, ale nie jest [15] w poszczególnym człowieku. Ponadto, nic nie przeszkadza orzec niekiedy o podmiocie nazwę rzeczy będących w podmiocie, natomiast nie można [orzec ich] definicji. Gdy zaś chodzi o substancje wtóre, orzeka się o podmiocie nie tylko [ich] definicję, lecz również nazwę, ponieważ orzekniesz o poszczególnym człowieku definicję człowieka [20] i definicję zwierzęcia. Toteż substancja nie może być w podmiocie.

[21] οὐκ ἴδιον δὲ οὐσίας τοῦτο, ἀλλὰ καὶ ἡ διαφορὰ τῶν μὴ ἐν ὑποκειμένῳ ἐστίν· τὸ γὰρ πεζὸν καὶ τὸ δίπουν καθ’ ὑποκειμένου μὲν λέγεται τοῦ ἀνθρώπου, ἐν ὑποκειμένῳ δὲ οὐκ ἔστιν, —οὐ γὰρ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ [25] ἐστὶ τὸ δίπουν οὐδὲ τὸ πεζόν.— καὶ ὁ λόγος δὲ κατηγορεῖται ὁ τῆς διαφορᾶς καθ’ οὐ

ἂν λέγηται ἡ διαφορά· οἷον εἰ τὸ πεζὸν κατὰ ἀνθρώπου λέγεται, καὶ ὁ λόγος τοῦ πεζοῦ κατηγορηθήσεται τοῦ ἀνθρώπου, —πεζὸν γάρ ἐστιν ὁ ἄνθρωπος. —μὴ ταραττέτω δὲ ἡμᾶς τὰ μέρη τῶν οὐσιῶν ὡς ἐν [30] ὑποκειμένοις ὄντα τοῖς ὅλοις, μὴ ποτε ἀναγκασθῶμεν οὐκ οὐσίας αὐτὰ φάσκειν εἶναι· οὐ γὰρ οὕτω τὰ ἐν ὑποκειμένῳ ἐλέγετο τὰ ὡς μέρη ὑπάρχοντα ἐν τινι.

[Żadna różnica nie jest w podmiocie]

[21] Ale nie jest to [tylko] specyfiką substancji, lecz również różnica to jedna z rzeczy, która nie jest w podmiocie. Orzeka się bowiem „ładowy” i „dwunożny” o podmiocie, o człowieku, chociaż w podmiocie nie są. Ani bowiem „dwunożny” nie jest w człowieku, [25] ani „ładowy”. Ale również definicję różnicy orzeka się o tym, o czym orzekłoby się różnicę. Na przykład, jeśli „ładowy” orzeka się o człowieku, to również definicja „ładowego” będzie orzekana o człowieku, ponieważ człowiek jest [bytem] ładowym. Niech nas jednak nie niepokoi, że niekiedy musielibyśmy twierdzić, że części substancji będące w [30] podmiotach, w całościach, nie są substancjami, ponieważ nie w ten sposób mówiło się o rzeczach w podmiocie, [to znaczy] o rzeczach jako częściach znajdujących się w czymś.

[33] Ὑπάρχει δὲ ταῖς οὐσίαις καὶ ταῖς διαφοραῖς τὸ πάντα συνωνύμως ἀπ’ αὐτῶν λέγεσθαι· πᾶσαι γὰρ αἱ ἀπὸ τούτων [35] κατηγορίαι ἤτοι κατὰ τῶν ἀτόμων κατηγοροῦνται ἢ κατὰ τῶν εἰδῶν. ἀπὸ μὲν γὰρ τῆς πρώτης οὐσίας οὐδεμία ἐστὶ κατηγορία, —κατ’ οὐδενὸς γὰρ ὑποκειμένου λέγεται— τῶν δὲ δευτέρων οὐσιῶν τὸ μὲν εἶδος κατὰ τοῦ ἀτόμου κατηγορεῖται, τὸ δὲ γένος καὶ κατὰ τοῦ εἶδους καὶ κατὰ τοῦ ἀτόμου. [3b 1] ὡσαύτως δὲ καὶ αἱ διαφοραὶ καὶ κατὰ τῶν εἰδῶν καὶ κατὰ τῶν ἀτόμων κατηγοροῦνται. καὶ τὸν λόγον δὲ ἐπιδέχονται αἱ πρῶται οὐσίαι τὸν τῶν εἰδῶν καὶ τὸν τῶν γενῶν, καὶ τὸ εἶδος δὲ τὸν τοῦ γένους. —ὅσα γὰρ κατὰ τοῦ κατηγορουμένου [5] λέγεται, καὶ κατὰ τοῦ ὑποκειμένου ῥηθήσεται.— ὡσαύτως δὲ καὶ τὸν τῶν διαφορῶν λόγον ἐπιδέχεται τὰ τε εἶδη καὶ τὰ ἄτομα· συνώνυμα δέ γε ἦν ὧν καὶ τοῦνομα κοινὸν καὶ ὁ λόγος ὁ αὐτός. ὥστε πάντα τὰ ἀπὸ τῶν οὐσιῶν καὶ τῶν διαφορῶν συνωνύμως λέγεται.

[Substancja i różnica są podstawą orzekania synonimicznego]

[33] Ale substancjom i różnicom przysługuje to, że wszystko, co z nich, orzeka się synonimicznie, ponieważ wszystkie od nich kategorie [35] są orzekane o pojedynczych rzeczach lub gatunkach. Nie ma bowiem żadnej kategorii od substancji pierwszej, ponieważ nie orzeka się [substancji pierwszej] o żadnym podmiocie. Zaś z substancji wtórych, gatunek orzeka się o pojedynczej

rzeczy, a rodzaj nie tylko o gatunku, lecz również o pojedynczej rzeczy. [3b 1] Ale i podobnie różnice są orzekane nie tylko o gatunkach, lecz również o pojedynczych rzeczach. I substancje pierwsze przyjmują nie tylko definicję gatunków, lecz również [definicję] rodzajów, a gatunek – definicję rodzaju. Wszystko bowiem, co orzeka się o rzeczy orzekanej, [5] będzie powiedziane również o podmiocie. Ale i podobnie definicję różnic przyjmują nie tylko gatunki, lecz również pojedyncze rzeczy. A synonimy to przecież rzeczy, które mają nie tylko wspólną nazwę, lecz również tę samą definicję. Toteż wszystko z substancji i różnic orzeka się synonimicznie.

[10] Πᾶσα δὲ οὐσία δοκεῖ τόδε τι σημαίνει. ἐπὶ μὲν οὖν τῶν πρώτων οὐσιῶν ἀναμφισβήτητον καὶ ἀληθές ἐστιν ὅτι τόδε τι σημαίνει· ἄτομον γὰρ καὶ ἐν ἀριθμῷ τὸ δηλούμενόν ἐστιν. ἐπὶ δὲ τῶν δευτέρων οὐσιῶν φαίνεται μὲν ὁμοίως τῷ σχήματι τῆς προσηγορίας τόδε τι σημαίνει, ὅταν εἴπη [15] ἄνθρωπον ἢ ζῶον· οὐ μὴν ἀληθές γε, ἀλλὰ μᾶλλον ποιόν τι σημαίνει, —οὐ γὰρ ἓν ἐστὶ τὸ ὑποκείμενον ὡσπερ ἡ πρώτη οὐσία, ἀλλὰ κατὰ πολλῶν ὁ ἄνθρωπος λέγεται καὶ τὸ ζῶον.— οὐχ ἅπλῳς δὲ ποιόν τι σημαίνει, ὡσπερ τὸ λευκόν· οὐδὲν γὰρ ἄλλο σημαίνει τὸ λευκόν ἀλλ' ἢ ποιόν, τὸ δὲ [20] εἶδος καὶ τὸ γένος περὶ οὐσίαν τὸ ποιόν ἀφορίζει, —ποιὰν γάρ τινα οὐσίαν σημαίνει.— ἐπὶ πλείον δὲ τῷ γένει ἢ τῷ εἶδει τὸν ἀφορισμὸν ποιεῖται· ὁ γὰρ ζῶον εἰπὼν ἐπὶ πλείον περιλαμβάνει ἢ ὁ τὸν ἄνθρωπον.

[Substancja pierwsza oznacza konkret, substancja wtóra  
oznacza jakość substancji]

[10] Ale wydaje się, że każda substancja oznacza to oto [czyli konkret]. Co się zatem tyczy substancji pierwszych, to jest bezsporne, tzn. jest prawdą, że [każda z nich] oznacza to oto [konkret], ponieważ rzecz ujawniona jest rzeczą pojedynczą i numerycznie jedną. Co się zaś tyczy substancji wtórych, to z kształtu nazwy – gdy ktoś powiada [15] „człowiek” lub „zwierzę” – zdaje się, że podobnie [każda z nich] oznacza to oto [tzn. konkret]. Nie jest to jednak prawda, lecz [substancja wtóra] oznacza przede wszystkim jakąś jakość, ponieważ podmiot nie jest jeden, tak jak substancja pierwsza, lecz „człowiek” oraz „zwierzę” orzeka się o wielu [rzeczach]. Niemniej jednak [substancja wtóra] nie oznacza po prostu jakiejś jakości, tak jak biel, ponieważ biel nie oznacza niczego innego, jak tylko jakość, lecz [20] gatunek oraz rodzaj określają jakość dotyczącą substancji. Oznaczają bowiem jakąś jakość substancji. Ale w przypadku rodzaju określenie odnosi się do większej ilości rzeczy, niż w przypadku gatunku, ponieważ ktoś obejmuje więcej rzeczy, gdy wypowiada „zwierzę”, niż gdy wypowiada „człowiek”.

[24] Ὑπάρχει δὲ ταῖς οὐσίαις καὶ τὸ μηδὲν αὐταῖς ἐναντίον [25] εἶναι. τῇ γὰρ πρώτη οὐσία τί ἂν εἴη ἐναντίον; οἷον τῷ τινὶ ἀνθρώπῳ οὐδὲν ἐστὶν ἐναντίον, οὐδὲ γὰρ τῷ ἀνθρώπῳ ἢ τῷ ζῳῷ οὐδὲν ἐστὶν ἐναντίον. οὐκ ἴδιον δὲ τῆς οὐσίας τοῦτο, ἀλλὰ καὶ ἐπ’ ἄλλων πολλῶν οἷον ἐπὶ τοῦ ποσοῦ· τῷ γὰρ διπλήχει οὐδὲν ἐστὶν ἐναντίον, οὐδὲ τοῖς δέκα, οὐδὲ τῶν τοιούτων οὐδενί, εἰ μὴ τις [30] τὸ πολὺ τῷ ὀλίγῳ φαίη ἐναντίον εἶναι ἢ τὸ μέγα τῷ μικρῷ· τῶν δὲ ἀφωρισμένων ποσῶν οὐδὲν οὐδενί ἐναντίον ἐστίν.

[Substancja nie ma przeciwieństwa]

[24] Ale substancjom przysługuje również to, że żadna z nich nie [25] ma przeciwieństwa. Co bowiem może być przeciwieństwem substancji pierwszej? Na przykład, nie ma żadnego przeciwieństwa poszczególnego człowieka. Z pewnością ani człowiek ani zwierzę nie mają żadnego przeciwieństwa. Ale nie jest to [tylko] specyfiką substancji, lecz przysługuje również wielu innym rzeczom, na przykład ilości. Nie ma bowiem żadnego przeciwieństwa dwułokciowego, ani dziesięciu, ani żadnej takiej rzeczy, chyba że ktoś powiedziałby, że [30] liczne to przeciwieństwo nielicznego lub wielkie małego. Niemniej jednak w przypadku określonych ilości nie ma żadnego przeciwieństwa.

[33] Δοκεῖ δὲ ἡ οὐσία οὐκ ἐπιδέχασθαι τὸ μᾶλλον καὶ τὸ ἥττον· λέγω δὲ οὐχ ὅτι οὐσία οὐσίας οὐκ ἔστι μᾶλλον οὐσία, [35] —τοῦτο μὲν γὰρ εἴρηται ὅτι ἔστιν,— ἀλλ’ ὅτι ἐκάστη οὐσία τοῦθ’ ὅπερ ἐστὶν οὐ λέγεται μᾶλλον καὶ ἥττον· οἷον εἰ ἔστιν αὕτη ἡ οὐσία ἄνθρωπος, οὐκ ἔσται μᾶλλον καὶ ἥττον ἄνθρωπος, οὔτε αὐτὸς αὐτοῦ οὔτε ἕτερος ἐτέρου. οὐ γὰρ ἐστὶν ἕτερος ἐτέρου μᾶλλον ἄνθρωπος, ὡσπερ [4a 1] τὸ λευκὸν ἐστὶν ἕτερον ἐτέρου μᾶλλον λευκόν, καὶ καλὸν ἕτερον ἐτέρου μᾶλλον· καὶ αὐτὸ δὲ αὐτοῦ μᾶλλον καὶ ἥττον λέγεται, οἷον τὸ σῶμα λευκὸν ὄν μᾶλλον λευκὸν λέγεται νῦν ἢ πρότερον, καὶ θερμὸν ὄν μᾶλλον [5] θερμὸν καὶ ἥττον λέγεται· ἡ δὲ γὰρ οὐσία οὐδὲν λέγεται, —οὐδὲ γὰρ ἄνθρωπος μᾶλλον νῦν ἄνθρωπος ἢ πρότερον λέγεται, οὐδὲ τῶν ἄλλων οὐδέν, ὅσα ἐστὶν οὐσία.— ὥστε οὐκ ἂν ἐπιδέχοιτο ἡ οὐσία τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον.

[Substancja nie dopuszcza „bardziej” oraz „mniej”]

[33] Wydaje się, że substancja dopuszcza „bardziej” oraz „mniej”. Nie mówię, że [jedna] substancja nie może być bardziej substancją od [innej] substancji [35] (zostało bowiem powiedziane, że może), lecz że o żadnej substancji, czymkolwiek jest, nie mówi się bardziej oraz mniej. Na przykład, jeśli tą substancją jest człowiek, to nie będzie on bardziej oraz mniej człowiekiem,

ani od samego siebie, ani od innego [człowieka]. Jeden bowiem człowiek nie jest bardziej człowiekiem od innego [człowieka], tak jak [4a 1] jedna biała rzecz jest bardziej biała od innej, czy jedna piękna rzecz jest bardziej piękna od innej, i mówi się, że ta sama rzecz jest bardziej oraz mniej od samej siebie. Na przykład mówi się, że białe ciało jest bardziej białe teraz niż przedtem i mówi się, że ciepłe ciało jest bardziej [5] lub mniej ciepłe [niż przedtem]. Ale na pewno niczego takiego nie mówi się o substancji, ponieważ nie mówi się, że człowiek jest bardziej człowiekiem teraz niż przedtem, ani o żadnej z innych rzeczy, o ile jest substancją. Toteż substancja nie może dopuszczać „bardziej” oraz „mniej”.

[10] Μάλιστα δὲ ἴδιον τῆς οὐσίας δοκεῖ εἶναι τὸ ταὐτὸν καὶ ἐν ἀριθμῷ ὄν τῶν ἐναντίων εἶναι δεκτικόν· οἷον ἐπὶ μὲν τῶν ἄλλων οὐδενὸς ἄν ἔχοι τις προενεγκεῖν [ὅσα μὴ ἐστὶν οὐσία], ὃ ἐν ἀριθμῷ ὄν τῶν ἐναντίων δεκτικὸν ἐστὶν· οἷον τὸ χρῶμα, ὃ ἐστὶν ἐν καὶ ταὐτὸν ἀριθμῷ, οὐκ ἔσται [15] λευκὸν καὶ μέλαν, οὐδὲ ἡ αὐτὴ πρᾶξις καὶ μία τῷ ἀριθμῷ οὐκ ἔσται φαῦλη καὶ σπουδαία, ὡσαύτως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων, ὅσα μὴ ἐστὶν οὐσία. ἡ δέ γε οὐσία ἐν καὶ ταὐτὸν ἀριθμῷ ὄν δεκτικὸν τῶν ἐναντίων ἐστίν· οἷον ὁ τις ἄνθρωπος, εἷς καὶ ὁ αὐτὸς ὢν, ὅτε μὲν λευκὸς ὅτε δὲ μέλας [20] γίγνεται, καὶ θερμὸς καὶ ψυχρὸς, καὶ φαῦλος καὶ σπουδαῖος.

[Substancja jest zdolna do przyjmowania przeciwieństw]

[10] Ale specyfiką substancji wydaje się zwłaszcza to, że to, co jest tym samym i numerycznie jednym, zdolne jest do przyjmowania przeciwieństw. Mianowicie, w przypadku innych rzeczy, z których żadna nie jest substancją, nikt zaiste nie może wskazać czegoś będącego numerycznie jednym, co jest zdolne do przyjmowania przeciwieństw. Na przykład kolor, który jest jeden i numerycznie ten sam, nie będzie [15] biały oraz czarny, ani to samo działanie i numerycznie jedno, nie będzie złe oraz dobre, i podobnie jest też w przypadku innych rzeczy nie będących substancjami. Ale substancja, mianowicie to, co jest jedno i numerycznie to samo, zdolne jest do przyjmowania przeciwieństw. Na przykład poszczególny człowiek, będąc jednym i tym samym, niekiedy staje się biały, a niekiedy czarny, [20] nie tylko ciepły, ale również zimny, nie tylko zły, ale również dobry.

[21] ἐπὶ δὲ τῶν ἄλλων οὐδενὸς φαίνεται τὸ τοιοῦτον, εἰ μὴ τις ἐνίσταται τὸν λόγον καὶ τὴν δόξαν φάσκων τῶν τοιούτων εἶναι· ὁ γὰρ αὐτὸς λόγος ἀληθής τε καὶ ψευδής εἶναι δοκεῖ, οἷον εἰ ἀληθής εἶη ὁ λόγος τὸ καθῆσθαι

[25] τινα, ἀναστάντος αὐτοῦ ὁ αὐτὸς οὗτος ψευδῆς ἔσται· ὡσαύτως δὲ καὶ ἐπὶ τῆς δόξης· εἰ γὰρ τις ἀληθῶς δοξάζοι τὸ καθῆσθαι τινα, ἀναστάντος αὐτοῦ ψευδῶς δοξάσει τὴν αὐτὴν ἔχων περὶ αὐτοῦ δόξαν. εἰ δὲ τις καὶ τοῦτο παραδέχοιτο, ἀλλὰ τῷ γε τρόπῳ διαφέρει· τὰ μὲν γὰρ ἐπὶ [30] τῶν οὐσιῶν αὐτὰ μεταβάλλοντα δεκτικὰ τῶν ἐναντίων ἐστίν, — ψυχρὸν γὰρ ἐκ θερμοῦ γενόμενον μετέβαλεν (ἠλλοίωται γάρ), καὶ μέλαν ἐκ λευκοῦ καὶ σπουδαῖον ἐκ φαύλου, ὡσαύτως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἕκαστον αὐτὸ μεταβολὴν δεχόμενον τῶν ἐναντίων δεκτικὸν ἐστίν.— ὁ δὲ λόγος καὶ ἡ [35] δόξα αὐτὰ μὲν ἀκίνητα πάντῃ πάντως διαμένει, τοῦ δὲ πράγματος κινουμένου τὸ ἐναντίον περὶ αὐτὰ γίγνεται· ὁ μὲν γὰρ λόγος διαμένει ὁ αὐτὸς τὸ καθῆσθαι τινα, τοῦ δὲ πράγματος [4b 1] κινήθεντος ὅτε μὲν ἀληθῆς ὅτε δὲ ψευδῆς γίγνεται· ὡσαύτως δὲ καὶ ἐπὶ τῆς δόξης. ὥστε τῷ τρόπῳ γε ἴδιον ἂν εἴη τῆς οὐσίας τὸ κατὰ τὴν αὐτῆς μεταβολὴν δεκτικὴν τῶν ἐναντίων εἶναι, — εἰ δὲ τις καὶ ταῦτα παραδέχοιτο, τὴν [5] δόξαν καὶ τὸν λόγον δεκτικὰ τῶν ἐναντίων εἶναι. οὐκ ἔστι δὲ ἀληθὲς τοῦτο· ὁ γὰρ λόγος καὶ ἡ δόξα οὐ τῷ αὐτὰ δέχεσθαι τι τῶν ἐναντίων εἶναι δεκτικὰ λέγεται, ἀλλὰ τῷ περὶ ἕτερόν τι τὸ πάθος γεγενῆσθαι. — τῷ γὰρ τὸ πρᾶγμα εἶναι ἢ μὴ εἶναι, τούτῳ καὶ ὁ λόγος ἀληθῆς ἢ ψευδῆς εἶναι λέγεται, [10] οὐ τῷ αὐτὸν δεκτικὸν εἶναι τῶν ἐναντίων· ἀπλῶς γὰρ οὐδὲν ὑπ’ οὐδενὸς οὔτε ὁ λόγος κινεῖται οὔτε ἡ δόξα, ὥστε οὐκ ἂν εἴη δεκτικὰ τῶν ἐναντίων μηδενὸς ἐν αὐτοῖς γιγνομένου.— ἡ δὲ γε οὐσία τῷ αὐτῆν τὰ ἐναντία δέχεσθαι, τούτῳ δεκτικὴ τῶν ἐναντίων λέγεται· νόσον γὰρ καὶ ὑγίειαν [15] δέχεται, καὶ λευκότητα καὶ μελανίαν, καὶ ἕκαστον τῶν τοιούτων αὐτῆ δεχομένη τῶν ἐναντίων εἶναι δεκτικὴ λέγεται. ὥστε ἴδιον ἂν οὐσίας εἴη τὸ ταῦτόν καὶ ἐν ἀριθμῷ ὄν δεκτικὸν εἶναι τῶν ἐναντίων. περὶ μὲν οὖν οὐσίας τοσαῦτα εἰρήσθω.

[Substancja jest zdolna do przyjmowania przeciwieństw,  
ponieważ się zmienia]

[21] Ale co do innych rzeczy, to żadna nie jawi się jako rzecz takiego typu, chyba że ktoś mógłby zaprotestować i zapewnić, że wypowiedź oraz мнение są zdolne do przyjmowania przeciwieństw. Bo ta sama wypowiedź wydaje się zarówno prawdziwa jak i fałszywa. Gdyby na przykład wypowiedź, że ktoś [25] siedzi, była prawdziwa, to ta sama wypowiedź będzie fałszywa, gdy [ów ktoś] wstanie. Ale podobnie jest też z мнением. Gdyby bowiem ktoś prawdziwie мniemał, że ktoś siedzi, to będzie fałszywie мniemał zachowując o nim to samo мнение, gdy [ów ktoś] wstanie. Ale gdyby ktoś i to uznał, to przecież jest różnica w sposobie [przyjmowania przeciwieństw]. Co do [30] substancji – są zdolne do przyjmowania przeciwieństw, ponieważ same się zmieniają. [Rzecz] bowiem z ciepłej stała się zimna, zmieniła się (zmieniła się bowiem jakościowo), z białej stała się czarna, ze złej dobra. I podobnie

jest też w innych przypadkach, ponieważ każda rzecz, która sama przyjmuje zmianę, zdolna jest do przyjmowania przeciwieństw. Ale wypowiedź i [35] mniemanie pozostają w każdym przypadku całkowicie nieruchome, natomiast przeciwieństwo powstaje w rzeczach, gdy są one wprawione w ruch. Bo wypowiedź, że ktoś siedzi, pozostaje ta sama. Jeżeli zaś [4b 1] rzecz została wprawiona w ruch, to [wypowiedź] staje się niekiedy prawdą, a niekiedy fałszem, i podobnie jest też w przypadku mniemania. Toteż ze względu na sposób [przyjmowania przeciwieństw], specyfiką substancji – z powodu zmiany jej samej – może być, że jest zdolna do przyjmowania przeciwieństw, nawet gdyby ktoś uznał, [5] że mniemanie i wypowiedź są zdolne do przyjmowania przeciwieństw. Nie jest to jednak prawdą, ponieważ mówi się, że wypowiedź i mniemanie są zdolne do przyjmowania przeciwieństw nie dlatego, że same coś przyjmują, lecz dlatego, że w czymś innym powstało doznanie. To bowiem dlatego, że rzecz jest lub jej nie ma, mówi się też, że wypowiedź jest prawdziwa lub fałszywa, [10] nie zaś dlatego, że ona sama jest zdolna do przyjmowania przeciwieństw. Bo po prostu nie ma niczego, wskutek czego wypowiedź lub mniemanie zmieniają się. Toteż [wypowiedź oraz mniemanie] nie mogą być zdolne do przyjmowania przeciwieństw, ponieważ w żadnym z nich nie powstaje [doznanie]. A przecież o substancji mówi się, że jest zdolna do przyjmowania przeciwieństw, ponieważ sama przyjmuje przeciwieństwa. Przyjmuje bowiem chorobę i zdrowie, [15] biel i czerń, tzn. sama przyjmuje każdą z takich rzeczy. [Dlatego] mówi się, że [substancja] jest zdolna do przyjmowania przeciwieństw. Toteż może być specyfiką substancji, czyli tego, co jest tym samym i numerycznie jednym, że jest zdolna do przyjmowania przeciwieństw. Tyle zatem niech będzie powiedziane na temat substancji. ~

*Przeł. M. Smolak*

ARYSTOTELES (384 p.n.e.–322 p.n.e.) – nazywany Stagirytą (od miejsca urodzenia) lub po prostu Filozofem (w tekstach średniowiecznych i nowożytnych). Zapoczątkował nurt filozoficzny nazywany arystotelizmem, który miał wiele postaci w różnych epokach. Chrześcijańska odmiana arystotelizmu zwana tomizmem powstała w XIII wieku i jest do dziś uważana za oficjalną filozofię Kościoła katolickiego. Założyciel szkoły filozoficznej w ogrodach Lykeionu (od nazwy sąsiadującej z nimi świątyni Apollina i Likejosa) – stąd wzięło się później słowo „liceum”. Oprócz filozofii Arystoteles położył ogromne zasługi w rozwoju logiki i nauk przyrodniczych, szczególnie astronomii, fizyki i biologii.

ARISTOTLE (384–322 BC) – was an ancient Greek philosopher and scientist born in the city of Stagira, Chalkidiki, in the north of Classical Greece. Along with Plato, he is considered the “Father of Western Philosophy”. Aristotle provided a complex and harmonious synthesis of the various existing philosophies prior to him, including those of Socrates and Plato, and it was above all from his teachings that the West inherited its fundamental intellectual lexi-



## ARYSTOTELES

con, as well as problems and methods of inquiry. As the result, his philosophy has exerted a unique influence on almost every form of knowledge in the West and it continues to be central to the contemporary philosophical discussion.

MACIEJ SMOLAK – dr, pracuje w Zakładzie Etyki w Instytucie Filozofii UJ, obecnie zajmuje się filozofią Arystotelesa, a także dydaktyką filozofii i interaktywnymi metodami nauczania filozofii.

MACIEJ SMOLAK – Ph.D., works at the Department of Ethics, Institute of Philosophy, Jagiellonian University (Cracow), he is currently working on Aristotle's philosophy, on philosophical didactics and interactive methods of teaching philosophy.

ORCID: 0000-0002-4595-5068